

Dúckészítés és -megrendelés egy 20. századi levelezés tükrében

Vasné dr. Tóth Kornélia

Százhusz éve született Gotthárd Dénes autodidakta botanikus, a Mátra Múzeum herbáriumának alapítója, műasztalos. Többen úgy ismerik őt, mint asztalosmestert vagy növénygyűjtőt, de kevesen tudják, hogy a saját korában milyen népszerű

Gotthárd Dénes 1905-ben született Erdélyben, már gyerekkorától vonzotta a természet szépsége, a növények tanulmányozása. Egy asztalosmester tanácsára állt be asztalosinasnak. Egy ideig Bukarestben dolgozott egy

sült az akkorra már 7000 darabból álló herbáriumára. A háború után folytatta a műasztalos szakmát. 1967-ben, 62 éves korában nyugdíjazták, és ekkor újra több ideje maradt szenvedélyére, a növénygyűjtésre. Fáradhatatlanul keresett, gyűjtött, határozott és rendszerezett. 1979-ben csatlakozott „Az Északi-középhegység természeti képe” elnevezésű kutatási programhoz. Ő tekinthető a Mátra Múzeum herbáriumának alapítójának, ugyanis indulásként – 1978-ban – mintegy 2000 herbáriumi lapot ajándékozott a múzeumnak, majd 1992-ben teljes, több mint 12 000 herbáriumi lapból (30 ezer tétel) álló gyűjteményét, amely a hazai flóra fajainak közel hetven százalékát tartalmazza. Gyűjtéseit első sorban a Pilis, a Mátra, a Bükk, a Börzsöny, a Vértes, a Budai-hegység, a Visegrádi-hegység, a Naszály, Ócsa és Dabas térségében végezte, de nemzetközi cserék révén számos más ország anyaga is megtalálható lapjai között.

Gotthárd asztalosmesterségéhez kapcsolódóan bútór- és képeret-megrendeléseket kapott, különféle fatechnikai cikkeket árult. Ezt hirdeti Fery Antal egy grafikája is 1941-ből. (2. ábra)

Gotthárd kiterjedt kapcsolatrendszerre, ismeretségre tett szert a kisgrafikát, ex librist

1. ábra. Gotthárd Dénes és Drahos István portréja. A fotók forrása: A Mátra Múzeum Közleményei és a www.szentesinfo.hu

fadúckészítő volt, e téren mennyi ismert grafikus adott le rendeltést a számára. Élete e vonatkozásban kapcsolódott a híres szentesi fametsző Drahos Istvánéhoz, aki idén 130 éve született, tehát tíz évvel volt idősebb Gotthárdnál. Mindkettejüket a munkájuk iránti szenvedély hajtotta, életükben nagy törést, sok veszteséget okozott a második világháború, de volt elég erejük teljesen újrakezdeni. Az ő ismeretségükbe – melyről több ex libris és levelezésük* nemrég előkerült néhány darabja tudósít – adok betekintést a következőkben. (1. ábra)

bútorgyárban, közben kérte felvételét az egyetem természettudományi karára, de politikai okok miatt elutasították, és átirányították az orvosi karra, ahova kevés ideig járt. Bevonult katonának, majd rövid szolgálat után Magyarországra szökött, Budapesten telepedett le. Egy bútorgyárhoz került műbútorasztalosnak, az 1930-as évektől képeretzőként helyezkedett el, majd mestervizsgát tett, kisiparosként tevékenykedett. A második világháború idején, 1944-ben behívták katonának, rá egy évre nagy veszteség érte, sajnálatos módon megsemmi-

MŰASZTALOS MESTER

B U D A P E S T
XIV., GIZELLA - ÚT 19B
TELEFONHÍVÓ: 29 - 60 - 78

FATECHNIKAI CIKKEK B Ű T O R O K K É P K E R E T E K

2. ábra. Fery Antal fametszete
(1941)

metsző művészek körében, akik számára szívesen készített fadúcokat. A jó fametszethez ugyanis elengedhetetlen a szakszerűen előkészített dúc, melyet a művész kifaraghat. A dúc általában néhány centiméter (kb. 2,2–2,5 cm) vastagságú falap, az egyik oldalán simára csiszolva. Elkészítéséhez alkalmas faanyagra, jól kiszáradt keményfára van szükség. A 15–18. századig hosszmeteszű fát (általában körtefát) munkáltak meg a fametszők kések, vésők segítségével, ezt a technikát lapdúcmetzésnek nevezik. A harántdúcvesés később alakult ki, itt a fa (puszpángfa, de használható hozzá tiszafa és körtefa is) keresztirányú metszetét, bütüfelületét munkálják meg, azaz a dúcot a rostokra merőlegesen vésik. Ilyenkor nem kell tartani a fa hasadásától, tehát finom rézmetsző késekkel lehet megmunkálni a fát. Így a rézmetszet festői tónusgazdagságát

idéző, rendkívül aprólékos, részletező rajzolatot is fába lehet metszeni. (3. ábra)

A harántdúc elkészítése különösen komoly szakértelmet igényel: a fa törzséből keresztirányban kimetszett lemeznek (bütü) a további szeletelésével, a darabok eltolásával, elforgatásával alakítják ki. Ennek az eljárásnak az a célja, hogy semlegesítsék a fában dolgozó ellentétes irányú erőket. Az egyes darabok átforgatása úgy történik, hogy mindig az évgűrűk közepe és széle kerüljön egymásra. Ezután, hogy ne vetemedjen, lenolajjal minden irányból addig itatják a fát, míg több folyadékot nem vesz fel. Végül finom csiszolópapírral polírozzák.

Bármelyik fametszési technikát választja is a művész, a jól előkészített, méretre vágott fadúc előfeltétele a metsző munkájának, és ehhez – amint az majd a bemutatott levelezésből is kiderül – kevesen értettek, illetve ennek elkészítését kevesen vállalták. Ezáltal válhatott e téren országosan elismertté a műasztalos Gotthárd Dénes, aki jeleskedett ezek előállításában. Olyan híres fametsző grafikusok, rajztanárok rendeltek tőle dúcokat – a hozzá írt, nemrég napvilágra került levelek alapján –, mint Drahos István, Fery Antal, Pirk János, Molnár C. Pál, Andor Loránd, Kaveczky Zoltán, Pohárnok Zoltán és Élesdy István. Többüknek Varga Nándor Lajos – 1931 és 1948 között a Képzőművészeti Főiskola tanára, maga is számos fametszetű grafika készítője – ajánlotta be a műasztalost.

A Gotthárdhoz írt levelek tanúsága szerint legfőbb megrendelői közé tartozott Drahos

3. ábra. Nagy Árpád fametszete
(1957)

István (1895–1968), a korszak egyik világhírnévre szert tevő magyar exlibrisművésze. (4. ábra)

Drahos Budapesten született, apja nyomdász volt, tőle eredhetett a grafikák, a nyomatok iránti érdeklődése. 1912-ben iratkozott be a csáktornyai Tanítóképző Intézetbe, ahol jó rajzoktatásban részesült. Az első világháború idején, 1915-ben bevonult katonának, s miután 1917-ben leszerelt, egyre több rajza, akvarellje, tollrajza született; ezek legfőbb

4. ábra. Drahos István fametszete (1953)

témáit a magyar táj, enteriőrök és a fronton szerzett emlékek adták. 1920-ban felvételt nyert a Magyar Iparművészeti Főiskolára, ahol a Helbing Ferenc által vezetett grafikai osztályba járt, a mester alkotásai nagy hatással voltak művészetére. 1925-ben végzett, ezt követően mint középiskolai tanár dolgozott több helyütt, végül Szentesen telepedett le, itt alapított családot. 1933-tól a helyi ipariskola tanára lett 1957-ben történt nyugdíjazásáig. Termékeny alkotóként a tanítás mellett számos könyv- és tankönyv-illusztrációt, bélyegtervet, ex librist és alkalmi grafikát alkotott magyar és külföldi megrendelők részére. Felesége, Drahosné Varna Ilona – és fiuk, ifjabb Drahos István – volt a grafikus alkotásainak első kritikusai és művelője.

Drahos életművének legkiemelkedőbb alkotásait a sokszorosított, többnyire fekete-fehér nyomatai képviselik, de élénk koloritú akvarelljei, emellett tus- és ceruzarajzai, rézkarcai is fennmaradtak. Kisgrafikákat, ex libriseket az 1930-as évektől készített. Tagja lett az 1932-ben megalakuló Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesületének, mely szervezet részére egy „MEGE 1939” feliratú, sűrű vonalvezetésű grafikát alkotott. Ennek a gyönyörűen kimetszett kisgrafikának az ábrája is tükrözi, hogy Drahos művészetében a betű, a felirat sosem játszott alárendelt szerepet, jól kidolgozottan, szervesen beépül a kompozícióba. (5. ábra)

A második világháború feloldta nyugodt életét: házát kifosztották, gyűjteményei,

5. ábra. Drahos István fametszete a MEGE részére (1939)

feljegyzései, grafikai szerszámai megsemmisültek. Az addig elkészült 135 ex librise mellett számos más alkotása is veszendőbe ment, így ötvenéves korától mindent újra kellett kezdenie. 1948-ban fogott ismét munkához, ekkortól született alkotásait újólag 1-től kezdődően számozta. Neve megint bekerült a nemzetközi exlibrisélet vérkeringésébe, neves magyar és külföldi művészekkel, gyűjtőkkel állt kapcsolatban. Egyre több megrendelést kapott, az ötvenes évektől művei rendszeresen szerepeltek hazai és nemzetközi exlibris-kiállításokon. Termékeny alkotó volt, a fennmaradt művek alapján közel 900 ex librist, kisgrafikát készített, melyek a mai napig keresettek a gyűjtők körében. Realista stílusú alkotásainak középpontjában általában a cselekvő és társas kapcsolatát megélő ember áll, gyakran bizonyos foglalkozások jelképeivel, emellett tájak, épületek, történelmi korok egyaránt megelevenednek művein. Emberszeretete magyarázza családi és alkalmi grafikáinak meghittségét, életszerűségét. Számtalan születési, házassági,

halálozási értesítője, újévi és karácsonyi lapja, valamint egyéb alkalmi grafikái – gyakran humorral átitatva – a magyar kisgrafika reprezentatív darabjai. (6. ábra)

Bár a két világháború közötti magyar fametsző művészetben – többek között Buday György és Gáborjáni Szabó Kálmán művészeite hatására – a folthatásos, tónusos fametszet dominált, Drahos mégis a dürieri eredetű, tisztán vonalas metszőtechnika mellett

6. ábra. Drahos István fametszete a Drahos család részére (1948)

kötelezte el magát, és így lemondva a festői lehetőségekről, főként a minél kifejezőbb vonalhasználatra építette művészetét. Ehhez kiemelkedő rajztudásra, biztos vonalvezetésre, a művek megkomponálására volt szükség. Így nyilatkozott erről: „Rajztudás nélkül nem lehet fát metszeni, a véső nem ecset, nem lehet rábízni, hogy véletlenül valamit csináljon.

[...] *A betűket a művész rajzolja meg és ne a véső bütykölje a fába. És akármilyen csöppnyi alkotás az exlibris, azt bizony meg kell komponálni...*" (Drahos István.

In. *Szentes helyismereti kézikönyve /tanulmányok/*. Szerk. Kis-Rácz Antalné, Labádi Lajos, Vörös Gabriella, Szentes, 2000., <https://www.szentesinfo.hu/cd/helyismeret/epiteszet/ht-ml/oldal30.htm>)

A fametsző művész egy csiszolt fadúrra rajzol (illetve viszi át a rajzát), ezt követően a rajzolt vonalakat meghagyva késsel vagy vésővel kivájja a többi felületet. A kompozíció vonalai kiemelkednek, ezeket befestékezi, majd egy benedvesített papírlapot rápréselve, a festéket rányomja a papírra. A nyomtatás a dúc rajzolatának tükörképe lesz. Drahos István körte- és puszpángfa dúcokat metszett ki, Gotthárd Dénes pedig műasztalosként jól értett a faanyagok előkészítéséhez, ezért volt ideális választás Drahos részéről, hogy tőle rendelt minőségi fadúccokat. E vonatkozásban – ahogy már utaltam rá – Drahos több Gotthárdhoz írt levelét ismerjük, és bár a műasztalos válaszlevelei nem kerültek elő, a grafikus hozzá írt levelei önmagukban is fontos forrást jelentenek, melyek alapján betekintést nyerhetünk a megrendelések folyamatába, és Drahos aktuálisan készülő munkáiból is ízelítőt kaphatunk.

Drahos Gotthárdhoz írt leveleiből a legkorábbi 1948 októberéből maradt fenn. Ebben Drahos levelezőlap készítéséhez kért dúcokat, mint írja, a nagyobb dúcokat fel szokta aprózni a kisebb ex librisek számára, de levelezőlapokhoz megfelelő a nagyobb méret.

A rendelkezések gyakoriságát, kettejük kapcsolatának folytonosságát mutatja, hogy több későbbi levelében már részletes paraméterek megadása nélkül, konkrét pénzösszegért rendelt dúcokat. Ennek egy példája az 1955. január 12-én kelt levél, melyben Gotthárdot arra kérte, február közepéig 400 Ft értékben tartalékoljon a részére dúcot, melyet ő majd felaprít a szükséges méretű darabokra.

Drahos, hogy munkáját folyamatosan végezhesse, időnként maga is ajánlott faanyagot, részt vett a megfelelő alapanyag felkutatásában, beszerzésében, Gotthárdhoz irányítva a feldolgozandó fát. Erről tanúskodik egy 1956-ban írott levele:

„Kedves Gotthárd Úr! Egy vidéken dolgozó barátom értesített, hogy munkahelyükön útbanálló fákat vágnak ki, többek között (sic!) vadkörtefát is és ha használni tudnám, akkor ilyent küldene. Én megadtam Gotthárd úr címét, hogy oda küldje. Már most nem tudom, hogy lesz-e egyáltalában fa, ha lesz, milyen és tetszik-e tudni felhasználni, alkalmas lesz-e dúcok készítésére? Ha valóban érkezne az Ön címére fa, tessék majd egy lapon nekem megírni és azt is, hogy a szállítással merült-e fel valami költsége. [...] Minden jót kívánva szívélyesen üdvözlöm. Tisztelő híve: Drahos István.” (Drahos István levele Gotthárd Déneshez, Szentes, 1956. május 3.)

Drahos 1957 novemberében 500 Ft értékben tartott igényt körtefa dúccokra. Felhívta Gotthárd figyelmét arra, hogy a küldeményt körültekintően csomagolja. Tudva levő, ha a dúc csak kicsit is megsérül, az a metszés és

a nyomtatás minősége rovására mehet.

Drahos fametszeteinek egy része illusztrációnak készült, 1958-ban Thomas Mann *A törvény* és Kemény Zsigmond *Zord idő* című regényét illusztrálta, melyek a Magyar Helikon kiadásában jelentek meg. A következő levél ezekre a munkáira, emellett a Gotthárd részére metszett két ex librisére és egy levélcímkére is utal – utóbbiakból a grafikusnak már nem volt példánya, emiatt kért belőlük nyomatot, vagy magukat a dúcokat:

„Kedves Gotthárd Úr! Ismét jelentkezem soraimmal [...] Ez évben a Magyar Helikon kiadásában két könyv jelenik meg az én fametszeteimmel: Thomas Mann: 20, b. Kemény Zsigmond: Zord idő 43 illusztrációval. (Thomas Mann: A törvény). – Még 1948-ban metsztem Gotthárd urnak két exlibrist és egy levélcímét, ha van ezekről nyomata, tessék néhányat küldeni, vagy a dúcokat kölcsönözni, hogy nyomhassak róluk. Minden jót kíván igaz tisztelője: Drahos István.” (Drahos István levele Gotthárd Déneshez, Szentes, 1958. március 7.)

Drahos újabb, 1958. március 31-i leveléből kiderül, hogy a kérésre Gotthárd elküldte két, a grafikus által neki metszett kisgrafikája dúcát (pontosan nem nevezi meg, melyik kettőt), ezekről Drahos így készíthetett néhány kézinyomatot. Az ex librisekre mind tartalmuknál, mind méretüknél fogva a sűrítés, lényegre törés jellemző, mely alkotásmód magas fokú technikai felkészültséget igényel. Ez egy fontos ismérve Drahos kisgrafikai munkásságának is; ezen túlmenően ex libriseinek titkát

így fogalmazta meg Galambos Ferenc bibliográfus, exlibris-gyűjtő, aki rá emlékezve 1968-ban katalógust állított össze a művész kisgrafikai munkásságáról: „A jó ex libris nem csak jó grafika, hanem a lap tulajdonosának egyéniségéről, foglalkozásáról, kedvteléseiről is vall, az egyéniséget közvetlen, vagy közvetett eszközökkel, realitásokkal vagy szimbólumokkal, egyszerűen vagy áttételesen úgy ragadja meg, hogy a perszonalifikáció egyedi és utánozhatatlan legyen. A jó ex libris Janus-arcú műalkotás: a tulajdonos és a művész legbelőbb énjét egyaránt a világ elé tárja, az előbbit kihangsúlyozottnan, az utóbbit egy kicsit a háttérben, csak a lényeges jegyekre szorítkozva. Drahos István rendelkezett ezekkel a tulajdonságokkal és sikerének titka elsősorban ebben keresendő.” (Galambos Ferenc: *Drahos István exlibris-művész /1895–1968/*, Szentes, 1968, 5.)

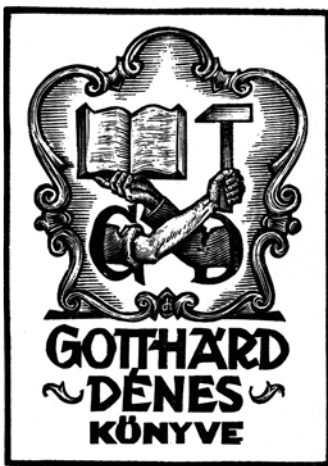
A Gotthárd nevére szóló – Drahos által 1948-ban alkotott – ex librisekre és a levél-címkére (op. 3., 6., 7.) is jellemző a perszonalifikáció, hiszen központi részüket képezik a tulajdonos foglalkozására, tevékenységére utaló szimbolikus elemek, ugyanakkor a művek a grafikusról is vallanak. Drahos többi kisgrafikájához hasonlóan a betű, a felirat ezeken is szervesen beépül a biztos vonalvezetésű kompozícióba. Az egyik ex librisen a hangsúlyos képi elemként szereplő GD monogram foglalkozási attribútumként gyaluval, az asztalosok egyik legfontosabb kéziszerszámaival és – az ex librisek könyvvel összefüggő eredetére utalóan – könyvábrázolással egészül ki. (7. ábra)

7. ábra. Drahos István ex librise Gotthárd Dénes részére (1948, op. 3.)

Egy másik, szintén „Gotthárd Dénes könyve” feliratú kisgrafika címert idéző ábrázolásán díszes, barokkos keretben láthatók a megrendelőre utaló G és D kezdőbetűk, ezekből két, egymást keresztező kar nyúlik ki, melyek közül – a munkásság, illetve az értelmiség jelképeként – az egyik kalapácsot, a másik könyvet tart. A metszői stílusra a precizitás és az aprólékos kidolgozottság jellemző. (8. ábra)

Gotthárd részére levélcímkéként Drahos különleges,

8. ábra. Drahos István ex librise Gotthárd Dénes részére (1948, op. 6.)

9. ábra. Drahos István levél-címkéje Gotthárd Dénes részére (1948, op. 7.)

GD monogramos betűgrafikát készített. Ezen a vonalak kifejezőerejére építve a betűket – szimbolikus elemként – gyaluval, és a gyalulás során keletkező, feltekeredő forgácsokkal ábrázolja. (9. ábra)

Drahos szinte állandóan metszett, 1960 márciusára már több mint 500 fametszetet készített. A dúcai kevés híján elfogytak, ezért kétségbeesetten fordult újra Gotthárdhoz, nehogy idő előtt kelljen abba hagynia a metszést, mielőtt a véső kihullik a kezéből.

Arra az esetre, ha Gotthárdnak nem lenne fája, felajánlott neki egy 66 kilós és több kisebb vadkörtefarönkört, mely az otthonában volt, de sem ő, sem a szentesi asztalosüzem munkatársai nem értettek a feldolgozásához:

„Kedves Gotthárd Ur! [...] Nagyon szeretném tudni, hogy foglalkozik-e még, vagy újra, fadúcok készítésével? Nagyon nagy szükségem lenne egy újabb szállítmányra, mert a régieknek már igen a végén tartok és szörnyű katasztrófa lenne rám nézve, ha

fahiány miatt előbb kellene letennem a vésőt, mielőtt kihullana a kezemből. Van-e Gotthárd urnak fája? Vagy ha nincs, tudna-e tanácsot adni, hol és kitől szerezhetnék be? – Van nekem itt egy 66 kilós vadkörtefarönköm meg kisebbek is, de nemcsak hogy én nem tudom feldolgozni, de még a helybeli asztalos üzembem sem értenek hozzá – így hát annyi, mint ha nem is lenne. Készletem meg már alig van, mert sokat fogyasztok, szinte állandóan metszek (ötszáznál több fametszetet csináltam eddig). Szóval: erősen bajban vagyok! Minden reményem Gotthárd Urban van, hátha az elég rég írt levele óta ismét olyan helyzetben van, hogy tud fát küldeni – vagy legalább tanácsot. Szíves értesítését várva minden jót kívánok és szívélyesen üdvözlöm: Drahos István Szentes, Sima Ferenc utca 37.” (Drahos István levele Gotthárd Déneshez, Szentes, 1960. március 11.)

Drahos amiatt is panaszkodott, hogy a művészek támogatására és a képzőművészeti élet szervezésére 1952-ben megalakult Képzőművészeti Alaptól nem lehetett beszerezni fadúcot, mert alig mutatkozott kereslet iránta, és nem volt, aki vállalta az elkészítést. A Képzőművészeti Főiskolán Varga Nándor Lajos és Koffán Károly grafikusok távoztása után szintén háttérbe szorult a fametszés, kevesen foglalkoztak csak vele. Drahos 1960. március 31-én kelt újabb levelében megemlíti néhány grafikust (Fery Antal, Bordás Ferenc), akik akkoriban hazánkban rajta kívül még főként fametszőként tevékenykedtek. Ő maga leginkább külföldi megrendelésekre dolgozott. Nemzetközi kapcsolatai révén Drahos határain-

10. ábra. Patay Mihály ex librise Gotthárd Dénes részére

kon túlról is kapott dúcokat, melyek elsősorban puszpángfából és időnként körtefából készültek. Egy 1962. január elején írt levele tanúsága szerint a nemrég beszerzett körtefa dúcoknál szüksége volt Gotthárd segítségére, mivel a nem megfelelő csiszolás miatt nem tudta használni őket. E levélben ismét utalt az 1960 márciusában már említett hatalmas körtefarönkre, mely azóta is feldolgozásra várt.

Ezzel az írással zárul Drahos István Gotthárd Déneshez intézett, kezembe került leveleinek a sora. Néhány évre rá, 1968-ban Drahos István elhunyt, kihullott a véső a kezéből. Gotthárd Dénes számára más művészek is készítettek fametszetű kisgrafikát (szignetet és ex librist), köztük Fery Antal, Varga Nándor Lajos és Patay Mihály. Utóbbi grafikus Gotthárd nevére szóló szimbolikus ex librisén a műasztalos áll a foglalkozását jelképező, felnagyított gyalun, a kezait az ég felé tárja, felette fénysu-

garak közt megjelenő nyitott könyv, mely előtt a felirat: „Per laborem vir, homo per intellectum” [A munka által férfi, ember az értelem által]. Ez a jelmondat a bemutatott két életpálya summázataként, Gotthárd Dénes és Drahos István ars poeticájaként is felfogható. (10. ábra)

Drahos István grafikusművész tiszteletére 2013. július 31-én nyílt emlékszoba a szentesi Koszta József Múzeumban a Csallány Gábor Kiállítóhelyen. Gotthárd Dénes botanikai életművét a Mátra Múzeum herbáriuma őrzi. Jelen cikkkel a fadúckészítő és ex libriseket rendelő műasztalosnak is emléket állítottam.

* Több, Gotthárd Dénes számára készült ex libris Weimper Zoltán hadszíntérkutató ajándékozásával jutott az MNMKG Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményébe. A grafikákkal együtt nyilvánosságra kerülő, Drahos István által Gotthárd Déneshez írt levelek további fontos információkkal szolgálnak, ezek szövegét eredeti helyesírással közlöm.

IRODALOM

- Bánkuti Károly: *A Mátra Múzeum herbáriuma – A Gotthárd gyűjtemény I.*
In: *Folia historico-naturalia Musei Matraensis (A Mátra Múzeum Közleményei)*, 23. évf., 1998–99, 103–141.
- Botanikai gyűjtemény*, https://matramuzeum.nhmus.hu/hu/botanikai_gyujtemeny
- Drahos emlékszoba a ligetben*, <https://www.szentesinfo.hu/mozaik/2013/7/drahos.htm>
- Drahos István emlékszoba*, https://www.netmuzeum.hu/szentes_drahos1.html

Drahos István. In: *Szentes helyismereti kézikönyve (tanulmányok)*. Szerk. Kis-Rác Antalné, Labádi Lajos, Vörös Gabriella, Szentes, 2000., <https://www.szentesinfo.hu/cd/helyismeret/epiteszet/html/oldal30.htm>, <https://www.szentesinfo.hu/cd/helyismeret/emberek/fametszet>, <http://www.sze.hu/muvtori/belso/technikak/fametsz.htm>

Fery Antal élete, munkássága, alkotásainak jegyzéke. Szerk. Fery Veronika, Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén

Megyei Múzeumi Igazgatóság, 2005.

Fűkőh Levente: *A Mátra Múzeum természettudományi szerzeményezési stratégiája az elmúlt ötven évben (1966–2016)*. In: *Annales Musei historico-naturalis hungarici*, Volume 108, Budapest, 2016, 107–126.

Galambos Ferenc: *Drahos István exlibrisművész (1895–1968)*, Szentes, 1968.

Kertész Dénes: *Drahos szoba Szentesen*, Kisgrafika Értesítő, 1970. április, 655–656.

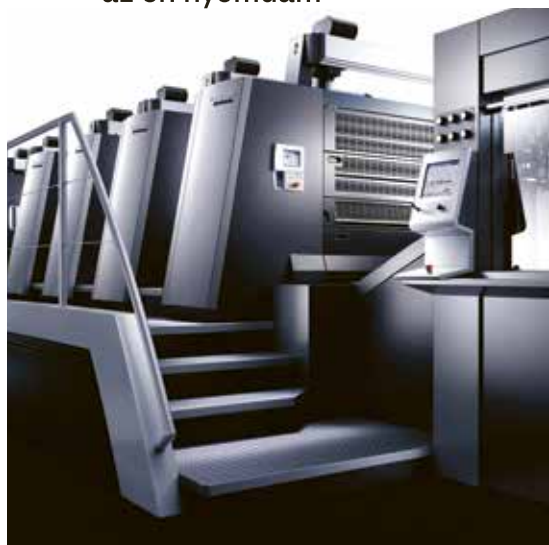
Rác Mária: *Drahos István*, Kisgrafika, 2012/2. sz., 4–6.

Rózsa Gábor: *Kisgrafikai párbaj Drahos István és Nagy Árpád között (1956–1958)*. In: *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve*, 1991/92., 1. kötet, Szeged, 1992, 331–343.

Varga András: *Gyűjtemény-alapítóink: Gotthárd Dénes*. In: *Folia historico-naturalia Musei Matraensis (A Mátra Múzeum Közleményei)*, 12. évf., 1987, 7–8., <https://real.mtak.hu/140957/1/9-10.pdf>

Varga Nándor Lajos kisgrafikai alkotásainak jegyzéke, Budapest, DATORG Nyomda, [1978], 3.

PAUKER®
az én nyomdám

LUXUS MAGAZINOK
MŰVÉSZETI KIADVÁNYOK
IPARI KATALÓGUSOK
ÚJSÁGOK
PROFESSZIONÁLIS
GRAFIKAI TERVEZÉS
ÉS KIVITELEZÉS

színnel lélekkel

PAUKER HOLDING KFT.

CÍMÜNK: 1047 BUDAPEST, BAROSS UTCA 11-15.

nyomda@pauker.hu